

Kritické poznámky k tezí « Danubia »

Evropský dopisovatel « Hlasu Ameriky » p. J. Daněk, uvedl (22. února 1979) rozsáhlý výťah z tezí « Danubia » k problematice odsunu Němců z Československa po skončení druhé světové války* a předeslal, že jde o dílo předního čs. historika. Dovolují si nesouhlasit a naopak, ztotožňuji se s meritem glos k « Danubiovým » tezím, jež napsal Milan Hübl** a také s jeho příkrým soudem, že nejde o kvalifikovanou historickou studii, nýbrž o politický pamflet [dodávám, že s velice negativním dopadem na myšlení politiky angažované čs. veřejnosti ; protože pak byla « Danubiova » studie jak *Rudým právem* (19. 2.), tak čs. rozhlasem (o něco později) spojována s prací Charty 77, jde o vážnou diskreditaci jinak pozitivního úsilí Charty 77] .

Ztotožnění se s meritem Hüblovy kritiky doplňuji vlastními poznámkami k Danubiovým tezím :

1) K Hüblově výtce, že « autor, který dovede omluvit to, že Rakousko nebylo s to vyřešit svou českou otázku za sto let, by chtěl po Čechách, aby vyřešili německou otázku v 10 letech », doplňuji : problém českého národa v Rakousku byl problémem malého národa, obklopeného ze tří stran německým živlem, soustavně odnárodňovaného (viz výsledky sčítání lidu za Rakouska, viz problematika těžkého zápasu za zrovnoprávnění českých v úředních jednáních, viz těžký zápas o české školství aj.), pro nějž vítězství centrálních mocností nad Dohodou v první světové válce mohlo přinést jen prohloubený odnárodňovací proces. Naopak, německý problém v Československu po skončení války byl problémem dříve privilegovaného národa, který v demokratických poměrech republiky uchoval nedotčenou svou síť školství, včetně vysokého, svých kulturních zařízení i své právo na takové zastoupení v úřadech a institucích, které odpovídalo jeho početnosti. Probíhalo-li jisté počesťování českého pohraničí (uznává kupř. dr. Beneš) bylo tomu tak nikoli na základě počesťování Němců, nýbrž na základě české migrace při hledání práce (např. Mostecko).

2) Požadavek práva německých obyvatel českých zemí na odtržení od Československa a připojení k Rakousku nebo Německu, úspěšně realizovaný nacistickým Německem v r. 1938, vznikl, jak upozorňuje Hübl, hned druhý den poté, kdy byla 28. října vyhlášena čs. samostatnost. Čeští Němci (od Longmana až po Seligera) předložili tento požadavek mírové konferenci s výslovným odvoláním se na Wilsonových 14 bodů. Dr. Beneš,

* Viz *Svědectví*, č. 57, str. 105.

** *Svědectví*, č. 58, str. 387.

zastupující Československo, zdůvodňoval hranice nového státu oprávněně ne pouze argumentem historickým (jak požadoval Kramář) nýbrž také, a především, argumentací o tom, že ani v ohledu vojenské bezpečnosti, ani v ohledu ekonomické životaschopnosti nového státu a českého národa v něm, není právo německého obyvatelstva Čechů na sebeurčení realizovatelné.

Dodávám tudíž : nerealizace práva na sebeurčení českých Němců, a navíc, jejich odsun z Československa byl – zejména po strašlivém válečném poučení – aktem národní a státní sebezáchovy Čechů a zároveň neznamenal ohrožení existence německého národa a státu. Byl smutným, ale nutným řešením, k němuž nebylo řešení alternativní. Danubius alternativní řešení neformuluje a Brügelův pokus o alternativu v úvodu k « Danubiovým » tezím vůbec nedává garancie neopakovatelnosti Mnichova, 15. března 1939 a tím i neopakovatelnosti ohrožení samotné existence českého národa a státu.

3) « Danubius » bez jakékoli pramenné nebo dokumentární základny tvrdí, že aktivních pronacistických živlů mezi německým obyvatelstvem českých zemí (kteří měli být potrestáni, snad až i odsunem) bylo 10-15 %, a myslím, že uvádí cifru 300-500 tisíc lidí. Ono i to by bylo dost, když by se ta suma násobila třemi (tedy o rodinné příslušníky). Benešovo a komunistické přijetí myšlenky « kolektivní německé viny » bagatelizuje autor tvrzením, že prý tak Beneš učinil z neznalosti praktik totalitních států, které dokážou vytvořit dojem, že s politikou jejich vládních špiček souhlasí skoro sto procent obyvatelstva. Hovoří dokonce o tom, že čeští Němci byli Hitlerem znásilněni a vůle a názory (a hlavně činy) nevelké menšiny mezi nimi byly vydávány za vůli a činy téměř všech českých Němců. Na rozdíl od « Danubia » v ní již začínající adept historické vědy, ba každý průměrný středoškolský student, že henleinovská sudetoněmecká strana ve svobodných, demokratických čs. volbách r. 1935 získala více než milion hlasů a nebýt volebního mechanismu, byla by první stranou čs. parlamentu (takto 44 mandátů proti 45 agrárních). Sociální demokraté, vedení Jakschem i němečtí komunisté se rázem stali mezi německým obyvatelstvem českého pohraničí miniaturní menšinou.

Zkrachovaly všechny pokusy hrstky německých komunistů probudit mezi čs. Němci alespoň zárodky protinacistického odporu, když už ne odboje. A co více : čs. Němci měli nejen hlavní podíl při realizaci stupňujícího se protičeského teroru v « Protektorátu », nýbrž poté, kdy tento teror z taktických důvodů začal slábnout (po porážkách na frontách) docházelo z prostředí čs. Němců, jak žijících v pohraničí, tak v « Protektorátě », k dosti masové kritice tohoto polevení v teroru a k požadavkům jeho vystupňování.

4) « Danubius » tvrdí, že rozhodujícím iniciátorem a teoretickým zdůvodňovatelem transferu byl dr. Beneš, vedený pocitem odvety za rozbití čs. státu, který však nerozbili sudetští Němci, ale jeho pád způsoben rozkladem versailleského systému a ustupováním západních velmocí před Hitlerovou agresivitou. Názory doma prý nebyly rozhodující.

Proti autorovi, který právě v tomto bodu snad nejvíce v sobě potlačil historika a vystoupil jako politický pamfletista poznamenávám : očividným a historickým faktem prvořadého významu je skutečnost, že ani ve značně nesvobodných volbách již po nástupu k moci v lednu 1933 nezískal nacismus sám (bez Hugenbergů) poloviční podporu obyvatel Říše, zatímco pro krátkozrace viděné, nacionalistické chápání národních německých zájmů získal podporu více než 90 % německého obyvatelstva českých zemí, které tím současně přijalo nacistickou ideologii i praxi za svou a opustilo (pokud kdy vůbec zastávalo) myšlenky demokracie a socialismu.

Karlovarské body sudeťských požadavků nesměřovaly, jak je notoricky známo (i Danubiovi) k realizaci práv německé menšiny v Československu, nýbrž byly (posléze úspěšným) aktem rozbití republiky. Československou republiku rozbili (a tím ohrozili samu

národní existenci českého národa) ve své drtivé většině němečtí obyvatelé českého pohraničí ve službách nacistického Německa, samozřejmě v důsledku sebevražedné politiky západních čs. spojenců.

Iniciativa, teoretické zdůvodnění a praktické provádění myšlenky o nemožnosti mírového a demokratického soužití českého a německého národa v Československu, to vše nemůže být líčeno jako « prvotní hřích » ani Beneše, ani domácího odboje. *Smutné prvenství v tom má hitlerovský nacismus a jeho více než 90 % podpora německým obyvatelstvem českých zemí* (teoretická a hlavně praktická).

Vstřícná česká reagence (spontánní domácí, benešovská i komunistická zahraniční) byla teprve následnou reagencí na německou praxi v českém pohraničí i v « protektorátě » a šířeji na vše to hrůzné, co dělali nacisté v okupovaných zemích. Silně se zde uplatnil jistě i onen prvek « odvety », zejména v odsouzených metodách odsunu Němců z Polska i Československa, ale přiměřený, alespoň u odpovědných politických špiček londýnského, moskevského i domácího odboje bylo poznání, že po dlouhodobých historických zkušenostech, vrcholících léty 1933-1945 nemá zvolený postup jinou alternativu, že nejde o akt odvety, ale o akt národní a státní sebezáchrany.

Pokud pak jde o tuto otázku iniciativy v myšlence transferu Němců z Československa, pak prvenství má jednoznačně nikoli Beneš, ale spontánní reagence domácího, českého obyvatelstva a jeho odbojových složek. Cituji z *Odboj a revoluce* (Naše vojsko, Praha 1965) : « Na jaře a v létě 1941 dochází mezi německým obyvatelstvem v odtrženém pohraničí k dalšímu zesílení nacionalistických nálad a k upevnění vlivu fašistů... Zesílení « sudetského » šovinismu se odrazilo především v rostoucí nespokojenosti s « pomalým » tempem germanizace české menšiny a ve volání po tom, aby byla urychlena (Henleinovo heslo úplného poněmčení Sudet)... Obdobný vývoj se projevoval ve vztahu sudetských Němců k řešení české otázky v tzv. Protektorátě. Plány germanizovat « český prostor » asimilací značné části Čechů byly na « sudetské » straně přijaty s nevraživostí jako nedostatečné a henleinovští nacisté stále naléhali, aby byl zaveden tvrdší kurs... Jak ovlivnil Heydrichův teror druhou zúčastněnou stranu, tj. české prostředí ? ... Všeobecně lze říci, že tehdy zřejmě definitivně převládlo hledisko tvrdé, nelítostné odplaty... Ještě do léta 1941 byly v českém odboji skupiny, které odmítaly zaujmout vůči Němcům nacionalisticky nediferencované stanovisko. Nejvýraznějšími reprezentanty tohoto proudu byli komunisté, přesvědčení, že mezi německým lidem, jenž má silné socialistické a revoluční tradice, dojde k diferenciaci... K nim měly velmi blízko i levicové, demokratické kruhy českého odboje, které neztrácely naději, že alespoň část německého obyvatelstva se distancuje od fašismu a rostoucímu protiněmeckému nacionalismu a snaží se čelit. Heydrichův příchod a podpora, které se jeho tvrdým opatřením mezi německým obyvatelstvem dostalo, znamenalo v tomto ohledu prudký zlom... Tyto změny se odrážely i v české emigraci... (str. 186-188).

5) « Danubius » naprosto neoprávněně spojuje Stalinovy (tehdy neznámé, dnes známé) postupy vůči některým malým národům SSSR (Tatarům, Volžským Němcům, Kulmykům aj.) se zrodem a realizací čs. myšlenky o nutnosti odsunu Němců z Československa. Ignoruje přitom rovněž všeobecně známý fakt, že londýnská emigrační vláda v čele s Benešem dosáhla nejprve toho, že v průběhu jednání o odvolání Mnichova v červenci 1942 vyslovila anglická vláda zásadní souhlas s myšlenkou odsunu a potom i toho, že v červnu 1943 při Benešově návštěvě v USA souhlasí s myšlenkou hromadného transferu i vláda americká, posléze pak i sovětská. Při svém vykonstruovaném spojování nespojitelného řídí se zřejmě « Danubius » parafrází hegelovského « čím hůře pro skutečnost ».

6) Nezanedbatelné je i to, že část německého demokratického odboje – sociální demokraté, vedení Jakschem, drželi od začátku války velmi dlouho názor, že budoucnost

« sudetských » Němců je spjata s velkým, revolučním Německem, opustili dříve hájenou půdu ČS republiky (resp. znovu se k ní přihlásili až příliš pozdě), čemuž dali výraz i protestem proti anglickému odvolání Mnichova.

7) Nemohu si odpustit ani poznámku « memoárového » typu. « Danubius » velebí linii *Obzorů* v pohledu na německou otázku po r. 1945. Ať už redakce *Obzorů* odsouzením nehumánností odsunu sledovala sebevznešenější cíle a činila tak cosi nesporně chvályhodného, musím zdůraznit, že, jak praví Göthe : « šedivá je každá teorie, žití strom se zelená ». V daném případě « žití strom » byl opravdu zelený, tedy konkrétně agrárnícký. Jistá část sedláků a je zpracovávajících lidoveckých poslanců ztvárnili ušlechtilé myšlenky *Obzorů* asi do té podoby : načpak bychom měli provádět nehumánní odsun Němců, když máme nedostatek pracovních sil. Mohou u nás dělat kočí a služby, samozřejmě bez jakýchkoli občanských práv, nějaký ten žvanec se pro ně vždy najde, a ostatně panímáma stárne a některé německé mladice nejsou k zahoeení... Nepatří k činům, za něž bych se jako komunistický funkcionář styděl, pokud jsem proti těmto českoagrárníckým názorům v lidoveckém rouše ostře vystupoval...

8) Souhlasím s Hüblem, že « Danubiovy » teze jsou torpédem proti orientaci sociálně demokratické « Ostpolitik », proti orientaci i jiných německých liberálů a demokratů. Jsou útokem proti Helsinkám, jejichž základní dokument Charta 77 přijímá jako celek za svůj v prvním prohlášení. Objektivně směřují « Danubiovy » teze v řešení česko-německé problematiky dozadu, ke konfliktu, nikoli dopředu, k tolik žádoucímu (pro oba národy, pro střední Evropu, pro věc míru, demokracie i socialismu) – směru, dohody, k rovnoprávné a plodné spolupráci na ekonomickém, politickém i kulturním poli.

Objektivně napomáhají čs. vládní protichartovní propagandě mezi obyvatelstvem (kterou bych nepodceňoval), oslabují pozitivní vliv Charty na český národ. Vnášejí rozkol do řad Charty v pohledu na stále živou nedávnou minulost.

Lze jen znovu vyslovit politování nad tím, že vládcové při své krátkozrakosti rozbili znamenitý tým pro studium dějin II. světové války a odboje schopný *sine ira et studio* a na vysoké vědecké úrovni zkoumat a interpretovat nezkresleně naše nedávné dějiny, v tom i německou otázku, schopný splnit onu Křenem konstatovanou výzvu odbornou, národní i etickou.

Doc. dr. Luboš Kohout (Praha)

Tisková oprava

V poznámce « Pozoruhodná soulira » (RP 19. 2. 1979) vyslovil redaktor RP K. Douděra v posledních dvou odstavcích nepřesné, vykonstruované a nepravdivé soudy, záměrně matoucí čtenáře.

1. K. Douděra i šéfredaktor RP vědí dobře, že termín « člen » Charty 77 je nesprávný. Charta 77 je *neformálním* společenstvím občanů ČSSR rozličných světových, politických, kulturních, estetických i jiných názorů. Ti všichni usilují (v rámci čs. zákonnosti, vyjádřené mj. helsinským dokumentem z r. 1975 i jinými Československem signovanými mezinárodně právními dohodami) petiční formou o realizaci lidských a občanských práv v Československu. Charta 77 není politickou organizací a individuálním členstvím, s řídicím a usměrňujícím se orgánem. « Danubius » tedy může být signatářem, ale nemůže být *členem* Charty 77. Charta nebrání a nemůže bránit (nemůže ani ovlivnit) jakýmkoli iniciativám signatářů mimo půdu Charty. « Danubius » vyjádřil mimo půdu Charty 77 své osobní názory na řešení německé otázky v Československu po II. světové válce. Nic